

Analysis of the Iran's Policy Documents against Academic Corruption

**Maryam Ghaedi^{1*}, Mehrdad Madhoshi²,
Nader Razeghi³, AbdolHamid Safaei⁴**

- 1- Ph.D Student of Science and Technology Policy, University of Mazandaran, Babolsar, Iran
- 2- Professor of Industrial Management, University of Mazandaran, Babolsar, Iran
- 3- Associate Professor of Sociology, University of Mazandaran, Babolsar, Iran
- 4- Associate Professor of Industrial Management, University of Mazandaran, Babolsar, Iran

Abstract

Since corruption in higher education is a pervasive phenomenon that educational systems have always been involved with and paid heavily for it, The purpose of the present study is formulating a non-corruption university model based on upstream documents and the laws and regulations of the higher education system in order to pursue the key mission of the higher education system and to improve its quality. This study is an applied research that has been done through qualitative content analysis method and based on the deductive approach of textual content, upstream documents related to higher education are analyzed as communicated strategies, and corresponding concepts are derived in the form of open and axial codes. In the first section, 77 examples of the set of laws on higher education in the country were selected through non-probabilistic and targeted sampling, so a typology of the rules of the higher education system was presented. In the second section, by analyzing the content of the 7 upstream documents of higher

education, and deriving of the obligatory statements for universities and institutes, 19 main codes are extracted and grouped in four axes. These are: management and policy approach in higher education, providing infrastructure and financial resources, training of committed and expert human resources and policy implementation, which monitoring and evaluation of these has led to a model based on the standards of upstream documents in higher education. Finally, some suggestions for implementing this model are proposed.

Keywords: Academic Corruption, Upstream Documents, Higher Education, Policies

---

* Corresponding author: maryam.ghaedi12@gmail.com

تحلیل سیاست‌های مورد تأکید اسناد فرادستی در مقابله با فساد دانشگاهی

مریم قائدی^{۱*}، مهرداد مدهوشی^۲، نادر رازقی^۳، عبدالحمید صفایی قادیکلایی^۴

۱- دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری علم و فناوری، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران

۲- استاد گروه مدیریت، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران

۳- دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران

۴- دانشیار گروه مدیریت صنعتی، دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران

چکیده

فساد در آموزش عالی پدیده‌ای است که نظام‌های آموزشی همواره با آن درگیر و هزینه‌های هنگفتی بابت آن پرداخته‌اند و هدف مقاله حاضر تدوین یک الگوی دانشگاهی عاری از فساد بر مبنای اسناد فرادستی و قوانین و مقررات نظام آموزش عالی ایران است که در پرتو آن رسالت کلیدی این نظام پیگیری شده و ارتقاء کیفیت آن نیز تأمین شود. این پژوهش از نوع کاربردی و روش تحقیق آن کیفی می‌باشد. در تحلیل یافته‌ها از روش تحلیل محتوای کیفی بهره گرفته شده و با رویکرد استقرایی، محتوای متنی اسناد فرادستی آموزش عالی به عنوان راهبردهای ابلاغی، تحلیل و مفاهیم در قالب کدهای باز و محوری استخراج شدند. ابتدا نمونه‌ای ۱۷۷ تایی از مجموعه قوانین آموزش عالی به صورت غیراحتمالی و هدفمند انتخاب و به واسطه آنها گونه‌شناسی قوانین نظام آموزش عالی ارائه و سپس با تحلیل محتوای ۷ سند فرادستی منتخب آموزش عالی و استخراج گزاره‌های الزام‌آور برای دانشگاه‌ها، ۱۹ مفهوم اصلی استخراج شد. مفاهیم استخراج شده در قالب چهار رویکرد گروه‌بندی شده‌اند: رویکرد مدیریتی و سیاست‌گذاری در آموزش عالی، تأمین منابع مالی و زیرساختی، تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص و همچنین اجرای سیاست که پایش و ارزیابی آنها الگویی برآمده از معیارهای اسناد فرادستی آموزش عالی را پدید آورده است. در انتها نیز پیشنهاداتی جهت اجرایی شدن الگوی استخراج شده مطرح شده است.

کلیدواژه‌ها: فساد دانشگاهی، اسناد فرادستی، آموزش عالی، سیاست‌گذاری

برای استنادات بعدی به این مقاله، قالب زیر به نویسندگان محترم مقالات پیشنهاد می‌شود:

Ghaedi, M., Madhoshi, M., Razeghi, N., & Safaei, A. (2018). **Analysis of the Iran's Policy Documents against Academic Corruption.** *Journal of Science & Technology Policy*, 10(3), 1-16. {In Persian}.

DOI: 10.22034/jstp.2018.10.3.539488

۱- مقدمه

آموزش عالی به طور خاص، پدیده فراگیری است که نظام‌های آموزشی با آن درگیر بوده و هزینه‌های هنگفتی بابت آن پرداخته‌اند. اگر چه در خصوص میزان و گستردگی این فساد، آمار دقیق و مشخصی وجود ندارد [۲] ولی مطالعات و پژوهش‌های مختلفی در سراسر جهان حاکی از آن هستند که این پدیده، خاص یک رشته، یک دانشگاه یا یک کشور نبوده و در تمامی کشورها وجود دارد و همچنان نیز در حال افزایش است [۳].

شیوع فساد در آموزش عالی در سطح بین‌المللی موجب نگرانی‌های فزاینده بوده و توجه دولتمردان، اساتید، دانشجویان و دیگر ذینفعان دانشگاهی را به خود مشغول داشته است [۱]. فساد در آموزش و پرورش به طور عام و در

DOI: 10.22034/jstp.2018.10.3.539488

* نویسنده عهده‌دار مکاتبات: maryam.ghaedi12@gmail.com (این مقاله

مستخرج از رساله دکتری اینجانب است)

اجتماعی‌ای را جهت شکل دادن به اقدامات اجتماعی دانشگاهیان به وجود آورده‌اند که فراتر از قدرت و فرهنگ آکادمیک و علمی است. اگر چه عاملیت فردی دانشگاهیان در پرهیز از فساد علمی انکارناپذیر است اما زمینه‌های فرهنگی و نهادی را هم نباید دست کم گرفت [۱۰]. همچنین نوع کارکردی که از نظام آموزش عالی دنبال می‌شود می‌تواند اشکال مختلفی از توسعه را رقم بزند. از این منظر، کارکردها و کارویژه‌های مورد انتظار از نظام‌های آموزشی با رویکردها، سیاست‌ها و نوع نگاهی که دولت‌ها در مورد آن اتخاذ نموده‌اند پیوند خورده است [۱۱].

از سوی دیگر با بررسی سیاست‌های نظام آموزش عالی در کشور، دیده می‌شود که این سیاست‌ها نوعاً و در مجموع از منظر موجه و پایداری تبعیت نمی‌کنند و فاقد ویژگی‌های بایسته‌ای همانند سنت نظری قابل دفاع، نیکویی برآزش، سازگاری خلاق با تحولات محیط جهانی و بین‌المللی، ظرفیت پیش‌بینی رفتار کنشگران، پیوستگی، یکپارچگی، قابلیت اجرایی، کارآمدی، اثربخشی، عناصر اخلاقی، توانایی حل رضایت‌بخش تعارض‌ها، تولید توافق و کیفیت و همچنین تأثیر مطلوب اجتماعی [۱۲] هستند که معمولاً از یک نظام سیاستی انتظار می‌رود. یکی از دلایل آن، چیرگی چارچوب‌های تمرکزگرا در سیاست‌گذاری و ارزیابی نظام علمی کشور است که مجالی برای رشد و توسعه و ایفاء نقش نهادهای غیردولتی و حرفه‌ای علم و مشارکت مؤثر در تصمیم‌گیری‌های کلان و عمومی مربوط به نظام علمی با هدف توسعه و بهبود کیفیت باقی نمی‌گذارند [۱۳] چرا که قدرت مناسب و مشروع برای راهبری آموزش عالی قدرت شناختی و علمی-تخصصی و خبرگی حرفه‌ای است و نه قدرت سیاسی و سلسله‌مراتبی [۱۴]. بنا به پاره‌ای مطالعات و شواهد، بخش بزرگی از مسائل دانشگاهی در ایران از کاستی‌ها و ناراستی‌های سیاستی کلان نشأت می‌گیرند. مسائلی همچون ضعف استقلال و قدرت ابتکار در دانشگاه‌ها [۱۵]؛ مدرک‌گرایی؛ عرضه‌گرایی؛ بی‌تناسبی برنامه‌ها و آموزش‌های دانشگاهی با نیازهای واقعی زندگی، جامعه و بازار کار؛ درماندگی در پرورش توانایی‌های ساخت دانش، تفکر انتقادی، خلاقیت و کارآفرینی؛ رشد کمی به دور از حداقل ضوابط و معیارهای کیفی؛ وجود موانع در مسیر رشد

یکی از مطالعات جامع در باب سنجش میزان فساد آکادمیک در کشورهای دنیا، گزارش بارومتر جهانی فساد [۴] است که در سال ۲۰۱۳ منتشر شد. در این گزارش از بیش از ۱۱۴ هزار پاسخ‌دهنده در ۱۰۷ کشور جهان در مورد فساد پرسیده شده و یافته‌های آن نشان می‌دهد که فساد در آموزش یک نگرانی رو به رشد است. ۴۱ درصد پاسخ‌دهندگان، نظام آموزش و پرورش کشور خود را فاسد یا به شدت فاسد دانسته‌اند. همچنین مطابق گزارش مذکور، افزایشی ۶ درصدی در فساد در سیستم آموزش و پرورش بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ مشاهده می‌شود. در ایران نیز کشف و شناسایی چندین سرقت علمی یا ادبی توسط محافل برجسته علمی خارجی در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۶، موج وسیعی از نگرانی میان دانشگاهیان و پژوهشگران به راه انداخته و حساسیت سیاسی شدیدی از این بابت در میان نهادهای پژوهشی و دانشگاهیان به وجود آورده است [۵ و ۶].

با جستجو در پایگاه‌ها و مجلات داخلی مشاهده می‌شود که پس از اولین موج سرقت ادبی و علمی، مجلات محدودی این موضوع را در محور بررسی‌های خود قرار داده و اندک پژوهشگرانی مانند فعلی و همکاران [۷ و ۸]، زمانی و همکاران [۹] و مقتدری و دهمرده [۲] نیز به بررسی این مهم پرداخته‌اند ولی مطالعات آنها بیشتر در سطح خرد و تحت عناوینی چون تقلب علمی، سوءرفتار پژوهشی و اخلاق در پژوهش انجام شده است. پس از موج دوم سرقت علمی و ادبی در سال ۲۰۱۶، نگرانی‌های فزاینده از بابت استانداردهای کیفیت تحقیقات در مجامع علمی سبب شد همایش‌ها و کارگاه‌هایی برای مقابله با تخلفات علمی برگزار و در این خصوص حتی برنامه زاویه شبکه چهار تلویزیون به گفتگو با برخی اعضاء هیأت‌علمی و سیاست‌گذاران حوزه آموزش عالی نشست. با وجود اینکه برخی مقامات سیاسی کشور همچنان آن را به عنوان هجمه‌ای سیاسی توجیه کردند لیکن وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی پیشگام شد و قبل از سایر دستگاه‌های دولتی اقداماتی را در برخورد با این سرقت انجام داد. در این زمینه، کمیته ملی اخلاق در پژوهش پزشکی، تخلفات را پیگیری و به طور جدی با خاطیان برخورد کرد. باید توجه داشت که بستر فرهنگی و نهادی، قوانین

اهمیت و ضرورت ارزیابی فساد در حوزه آموزش عالی را از دو جنبه نظری و عملی می‌توان بررسی کرد: از جنبه نظری مهم‌ترین نکته قابل ذکر آن است که هر اقدام در مقابله با فساد، مستلزم پاسخ به پرسش‌هایی بنیادین است. شناخت چرایی این پدیده و چرایی و در نهایت چگونگی پدید آمدن آن و همچنین شناخت چالش‌های موجود. بدون پاسخ به این پرسش‌ها نمی‌توان انتظار داشت که اقدامات علیه فساد به نتایج مؤثری بیانجامد. بُعد عملی هم به دستور کارهای دولت بازمی‌گردد که بر اساس سنجش و ارزیابی میزان فساد، راهکارها و سیاست‌هایی برای استقرار یک نظام آموزش عالی سالم، پیش‌بینی و تدوین شود. این مقاله در گام ابتدایی خود تلاش کرده بر مبنای قوانین و مقررات کلی هدایت‌گر نظام آموزش عالی ایران به بررسی کنشگران اصلی این حوزه پرداخته و نقش و سهم هر کدام را مشخص کند. در گام بعد نیز با تحلیل محتوای اسناد فرادستی حوزه علم و فناوری، چالش‌های نظام آموزش عالی ایران را بررسی و دلایل فساد دانشگاهی را برمی‌شمارد. در نهایت نیز به بررسی آن دسته از قوانین و مقرراتی می‌پردازد که برای مقابله با فساد علمی-پژوهشی در سیاست‌های حوزه علم و فناوری گنجانده شده است. این تحقیق سؤالات زیر را مدنظر قرار می‌دهد:

① کنشگران فعال در نظام تصمیم‌گیری حوزه آموزش عالی ایران کدامند؟

② آیا در سیاست‌های حوزه علم و فناوری ایران، بسترها و زیرساخت‌های فکری و الزامات ساختاری و نهادی مناسب جلوگیری از فساد در نظام آموزش عالی وجود دارد؟

③ با توجه به برون‌دادها، آیا در سیاست‌های حوزه علم و فناوری ایران سیاست‌های بازدارنده برای مقابله با فساد علمی-پژوهشی در نظر گرفته شده است؟

۲- مبانی نظری و پیشینه مطالعاتی

۲-۱ سیر تاریخی دانشگاه در ایران و پدیده فساد دانشگاهی

برای فهم وضع کنونی دانشگاه‌های ایران، نگاهی به مسیر تاریخی دانشگاه در ایران خواهیم داشت. در هشت دهه فعالیت دانشگاه در ایران، شش پارادایم بر دانشگاه حکمرانی کرده است:

و بالندگی هیأت‌علمی و همچنین عدم توسعه مطلوب همکاری‌های بین‌المللی و مانند آن از آثار و تبعات سیاست‌های آموزش عالی ما محسوب می‌شوند [۱۶].

هدف از ایجاد مقررات^۱ طبعاً تعریف چگونگی اجرای بازی است اما هدف تیم، دستیابی به برد با استفاده از مقررات بازی می‌باشد و برد نیز در صورتی امکان‌پذیر است که از یک سو، بازیگران از مهارت‌ها، راهبردها و هماهنگی‌های لازم برخوردار بوده و از سوی دیگر خط سیر بازی، هدف بازیکنان و سازمان و سازماندهی آنها همسو باشد [۱۷]. شروع این مقدمه از سطح نهاد، و پیگیری آن در سطوح مقررات و بازیگران بر این مبنا است که اگر چه نهاد و به تعبیری نظام آموزش عالی نهادی همچون دیگر نهادهای رسمی بشری است اما این نهادها از ابتدای پیدایش خود، اهداف و کارکردهایی را دنبال کرده که تمایزی آشکار با بسیاری از نهادهای رسمی داشته‌اند. دستیابی به این حقیقت که از جمله نخستین اهداف بازیگران این نهاد اجتماعی است پیش‌شرطها و چارچوب‌های ویژه خود را می‌طلبد و از جمله مهم‌ترین آنها برخورداری از استقلال و آزادی آکادمیک است که از ابتدای پیدایش این نهاد در سده سیزدهم مورد توجه بوده است. این ویژگی نهادی به برخورداری از سازمان و ساختاری هم‌سنگ و همسو با آن نیازمند دارد. بدیهی است تا زمانی که دانشگاه‌ها به آزادی و استقلال واقعی نرسند نمی‌توان انتظار داشت که در مسیر صحیح گام برداشته و دچار انحراف و انحطاط نشوند.

فساد دانشگاهی را می‌توان در سطوح مختلف فرد، گروه، دانشکده، دانشگاه، ملی و فراملی تجزیه و تحلیل کرد [۱۸].

هر چه از سطح فرد به سمت سطح فراملی پیش می‌رویم هم تعداد کنشگران بیشتر می‌شود و هم تأثیر آنها. تک‌تک افراد و دانشگاهیان از دانشجویان گرفته تا اعضاء هیأت‌علمی و کادر مدیریتی و اجرایی در سطح فرد، گروه، دانشکده و دانشگاه ملزم به رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای و اخلاق پژوهشی هستند لیکن از آنجا که مردم عموماً به دین حاکمان‌شان هستند (الناس علی دین ملوکهم) این پرسش مطرح می‌شود که اگر یک نظام دانشگاهی، رفتار غیراخلاقی را تشویق کند آیا می‌توان انتظار داشت افراد اخلاقی عمل کنند؟

حکومت‌های خردمند برای حفظ تمدن خود تلاش می‌کنند خط‌مشی‌هایی را در جامعه اجرا کنند که دورنمای کشور را نویدبخش، حال را مطبوع و گذشته کشور را زینده سازد و حکومت‌ها به اتکاء این خط‌مشی‌های عمومی است که جامعه را مدیریت می‌کنند. اما بنا بر عوامل و شرایطی، بعضاً در نظام‌های سیاسی نوعی از خط‌مشی‌های عمومی ظهور می‌کنند که فاقد رژیم خط‌مشی (سیاستی) هستند؛ از نوعی نظریه برنامه برخوردار نیستند؛ دچار نوعی تناقضات درونی‌اند؛ طرح خط‌مشی تنسیق‌شده‌ای ندارند؛ صرفاً در پی کاهش یا انتقال هزینه‌ها هستند؛ دارای سیستم پایشی و ارزشیابی منسجمی نیستند و البته صبغه سیاست‌زدگی بالایی نیز دارند. دانایی فرد آنها را خط‌مشی‌های رفع تکلیفی^۱ می‌نامد [۱۹] و نفیسی معتقد است بین هدف‌ها، سیاست‌ها، اقدامات اجرایی و منابع مالی و انسانی در برنامه‌ها ارتباطی منطقی وجود ندارد و در نتیجه برنامه در سطح کلان عملاً فقط بر روی کاغذ مانده و برای کاربردهای سیاسی و بین‌المللی مورد استفاده قرار می‌گیرد اما در بدنه نظام اجرایی، برنامه نانوخته‌ای که حاصل تعامل سلیقه و نگرش مدیران اجرایی و فشارهای سیاسی و اجتماعی است به اجرا گذاشته می‌شود [۲۰].

مدل سیاست‌گذاری در آموزش عالی ایران بیش از اینکه از سپهر دانش اجتماعی و پژوهش‌های مستقل میدانی و مدل‌های تبیین و توضیح علمی و علمی نشأت گیرد برآمده از ایدئولوژی‌های رسمی و بیش از حد سیاسی و کمتر عقلانی و اجتماعی است. دانش و دانشگاه و نهادهای متنی دانشگاهیان، موجودیت‌های غریبه‌ای هستند که سیاست‌های آموزش عالی در فاصله‌ای دور و در غیاب آنها شکل می‌گیرد و آنگاه کار و بار و فعالیت‌های علمی و آموزشی و پژوهشی و اجتماعی آنها را از نزدیک تحت تأثیر قرار می‌دهد. این غایبان و صداها خاموش را باید به مرکز صحنه سیاست‌گذاری دعوت کرد [۱۲].

در ساختار کلان سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری علم و فناوری کشور، این چالش با آسیب‌های زیر همراه شده و ضرورت بازسازی این نظام کلان را مضاعف کرده است:

عدم انسجام و هماهنگی و یکپارچگی، عدم ارتباط اجزاء و نهادها با یکدیگر، فقدان نگاهت نهادی و تداخل وظایف و

▲ دوره اول (دهه اول تا ۳۰ شمسی): پارادایم غالب، مدرنیزاسیون دولتی و نخبه‌گرایی دانشگاهی و یک نوع الگوی ناپلئونی فرانسه بر دانشگاه حاکم بوده است. همچنین دانشگاه در این دوره تا حد زیادی با متن جامعه بیگانه است.

▲ دوره دوم (دهه‌های ۴۰ و ۵۰ شمسی): پارادایم غالب بر دانشگاه، تکنوکراسی دولتی بوده و الگوی آنگلو-ساکسونی جای الگوی فرانسوی را می‌گیرد. در این مرحله، عقلانیت ابزاری، حاکم شده و دانشگاه به ماشین و کارخانه تولید نیروی انسانی متخصص برای تشکیلات دولت نفتی تقلیل یافته است.

▲ دوره سوم (در آستانه انقلاب): پارادایم سیاست‌زدگی و دیگری شدن دولت بر دانشگاه غالب و دانشگاه در سیاست ادغام شده است.

▲ دوره چهارم (دهه ۶۰ شمسی): ایدئولوژی اسلامی‌سازی در برابر ایدئولوژی غربی‌سازی و نوسازی قرار گرفت. در این دوره پارادایم انقلاب فرهنگی غالب و دانشگاه در دولت ادغام شد که علت آن نیز ادغام علم در الهیات بود و علم به مثابه کنیز دین تلقی شد. علم، معرفت‌شناسی مستقل انتقادی خود را از دست داد. ادغام شدن دانشگاه در دولت سبب شد دانشگاه در بهترین حالت بازوی دولت باشد و نه چشم بینا و مغز آگاه و منتقد. عاقبت این مسیر هم به ناکارکرد و بدکارکرد شدن دانشگاه انجامید و علم به ناعلم استحاله شد.

▲ دوره پنجم (دهه ۷۰ شمسی): توده‌گرایی و یک نوع تقاضای اجتماعی مبهم باب شد که نتیجه‌اش نیز سیطره کمیت بود. در این میان البته ظاهراً گروه‌های حاشیه‌ای جغرافیایی، جنسیتی و درآمدی برنده شدند و به دانشگاه راه یافتند اما در نهایت، دود این کمیت‌گرایی به چشم خود آنها رفت. آموزش عالی انبوه و مدرک‌گرایی، هم به افت کیفیت انجامید و هم به مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه لطمه زد.

▲ دوره ششم (دهه ۸۰ شمسی): دوره‌ای که هنوز هم تبعات آن مشاهده می‌شود و پولی شدن آشکار و نهان دانشگاه غالب شده است. شگفتی قضیه اینکه این پولی شدن نیز نه از طریق یک بازار شفاف متکثر رقابتی و آزاد بلکه به صورت دولتی است. غلبه پارادایم بنگاه‌داری و درآمدزایی بر دانشگاه سبب شده مسئولیت اجتماعی دانشگاه و سرمایه اجتماعی آن مخدوش شود [۱۶].

بخش آموزش عالی خواهند افزود. تأثیرگذاری منفی این قوانین و مقررات در شرایطی که به صورتی غیرشفاف، گزینشی، تبعیض آمیز و پیچیده به مرحله اجرا درآیند بیشتر نیز خواهد بود.

- اعطاء اختیارات و قدرت بیش از اندازه به مجریان و ناظران برای تصمیم‌گیری و تفسیر
- فقدان سازوکاری مؤثر و مشخص برای پاسخگو و مسئولیت‌پذیر کردن مجریان و ناظران [۲۲].

۲-۲ پیشینه مطالعاتی

پژوهشگران متعددی در داخل و خارج کشور به بررسی پدیده فساد در آموزش به طور عام و فساد در آموزش عالی به طور خاص پرداخته‌اند. زمانی و همکاران [۹] در پژوهشی با روش کمی به شناسایی و اولویت‌بندی علل مؤثر بر سرعت علمی به عنوان یکی از مظاهر فساد آکادمیک پرداخته و عواملی چون مدرک‌گرایی و توجه زیاد به نمره، عوامل فرهنگی و اجتماعی، نبود احساس خودکارآمدی در انجام پژوهش، عوامل نگرشی، نبود سازوکار مناسب برای تشخیص و تنبیه سارقان علمی، آموزش‌های ناکافی قبل و بعد از ورود به دانشگاه، عدم تشخیص سرعت علمی از سوی استادان، فشار زمانی، فقدان ترس از تنبیه و مؤاخذه و در دسترس بودن فضاهای مجازی و اینترنتی را به عنوان عوامل اصلی تأثیرگذار در این خصوص دانسته‌اند.

قلی‌پور و همکاران برابری در دسترسی به فرصت‌های آموزشی، انصاف در توزیع دوره‌های تحصیلی و مواد آموزشی، انصاف و شفافیت در شاخص‌هایی که برای دسترسی به آموزش‌های سطوح بالاتر و ویژه به کار می‌روند، انصاف در اعتبارسنجی و دقت در قضاوت‌ها بر مبنای استانداردهای حرفه‌ای و همچنین حفظ و رعایت استانداردهای آموزش عالی در حوزه‌های عمومی و خصوصی را به عنوان پیامدهای یک سیستم آموزش عالی عاری از فساد بیان می‌کنند [۱۸].

پژوهش اجاقی و همکاران بر مبنای مصاحبه عمیق با ۲۳ صاحب‌نظر در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نشان داد که پنج گروه عوامل فرهنگی، پرورشی، اقتصادی، اجتماعی و آموزشی در شکل‌گیری فساد آموزشی و پژوهشی در جامعه دانشگاهی مؤثر هستند [۲۳].

کارکردهای بازیگران حوزه سیاست‌گذاری آموزش عالی، تشکیل نامنظم جلسات، عضویت اعضای پرمشغله و ضعف بخش کارشناسی تصمیم‌ساز، نبود تقسیم کار ملی شفاف و روشن، وجود نظارت‌های سنتی متعدد که فلسفه وجودی خود را نیز از دست داده‌اند (مانند تأیید انتصاب رؤسای دانشگاه‌ها در شورای عالی انقلاب فرهنگی یا کمیسیون نظارت و ارزیابی آن شورا)، تعطیل شدن برخی شوراهای قانونی تأثیرگذار مانند شورای مرکزی دانشگاه‌ها، عدم اجرای بسیاری از تصمیمات مهم در عین وجود شوراها و نهادهای متعدد، تنزل سطح دستور جلسات این شوراها، غلبه روزمرگی، ضعف مشارکت همه ذینفعان علم و فناوری در این شوراها و به تبع آن تخصصی نشدن این شوراها به علاوه ضعف آشنایی با مقوله سیاست‌پژوهی و برنامه‌ریزی به عنوان یک کار تخصصی [۲۱].

علاوه بر موارد ذکر شده پرداختن به ضعف بنیان‌های حقوق مالکیت فکری دانشگاه و دانشگاهیان نیز ضروری به نظر می‌رسد. حقوق مالکیت فکری به دو دسته مالکیت ادبی-هنری و مالکیت صنعتی تقسیم می‌شود. در ایران در هر دو زمینه قوانینی وجود دارد ولی این قوانین به هیچ وجه کامل نبوده و اشکالات بسیاری دارند. قوانین و حقوق مالکیت صنعتی و کپی‌رایت باید متناسب با تحولات عصر حاضر تعریف و شرایط و مقررات دیگری برای آن پیش‌بینی شود که برای امروز جوابگو باشد.

یومینت^۱ مدیر سابق بخش کشورهای توسعه‌نیافته در بانک جهانی در مقاله‌ای تحت عنوان "فساد: ریشه‌ها، پیامدها و درمان‌ها" پس از اشاره به روند رشد فساد و توجه روزافزون و حساسیت مجامع بین‌المللی نسبت به این مسأله، به ابعاد و پیامدها و همچنین راه‌های درمان این معضل اشاره و برای تشریح ریشه‌ها و علل بروز فساد در جوامع، فرمول زیر را پیشنهاد می‌دهد: "پاسخگویی" منهای "نظارت" به علاوه "رانت" مساوی است با "فساد". بر این اساس در صورت فراهم بودن سه شرط ذیل، احتمال وقوع فساد به شدت افزایش می‌یابد:

- وجود تعداد زیادی قوانین و مقررات دست و پاگیر و بخشنامه‌های فرمایشی که به احتمال شکل‌گیری فساد در

بوده‌اند و افزوده که تأثیر مالی مؤلفه فساد در کل این صنعت، می‌تواند با بودجه یک کشور کوچک مقایسه شود [۲۹]. گزارش شده که تنها در ماه می سال ۲۰۱۵ مقامات آفریقای جنوبی ۴۲ دانشکده و مدرسه ارائه‌دهنده برنامه‌های جعلی و غیرقابل اعتبار را تعطیل کردند که در میان آنها چند دانشگاه تحت لیسانس آمریکا که وعده ارائه مدرک در ۱۵ روز را می‌دادند نیز موجود بوده است [۲۸].

دانشگاه‌های چین تحت حمایت دولت و فاقد استقلال آکادمیک هستند. رشد سریع آموزش عالی در این کشور به همراه فشارهای موجود در رقابت برای کسب جایگاه‌ها در رتبه‌بندی دانشگاه‌ها، منجر به ایجاد نگرانی‌های فزاینده درباره صداقت تحقیقات شده که عمدتاً نیز بر روی دسته‌بندی معمول از سوءرفتار شامل تحریف^۱، جعل^۲ و سرقت ادبی^۳ متمرکز است [۱۰].

عوامل فرهنگی و زمینه‌ای، فشارهای اداری، سطح پائین حقوق و دستمزد، پرداخت برای انتشار مقاله، رشوه، اهمیت نویسنده اول بودن برای ارتقاء علمی و فارغ‌التحصیلی از مقطع دکتری، لیستی از عوامل پدیدآورنده فساد دانشگاهی در چین است. از فساد در نظام آموزش عالی چین با عنوان "تومور بدخیم" یاد شده که از دهه ۱۹۹۰ تأثیری جدی بر فعالیت‌های آکادمیک دانشگاه‌های چینی داشته است [۳۰].

تکان‌دهنده‌ترین رسوایی فساد که به کلاهبرداری ویپام^۴ معروف است در هند ظاهر شد. ویپام یک نهاد دولتی در ایالت مادایپرادش هند است که مسئول اجرای آزمون‌های ورودی برای مشاغل دولتی و پذیرش در مؤسسات آموزش عالی از جمله کالج‌های بسیار پرطرفدار پزشکی است. گرچه پیش از این هم گزارشاتی از بی‌نظمی در ویپام وجود داشته اما تا همین اواخر، هیچکس نمی‌توانست بزرگی و اندازه کلاهبرداری رخ داده در پذیرش و استخدام سیاست‌مداران، بازرگانان، مقامات ارشد و حدود ۲۵۰۰ نفر از جاعلین در آزمون را تصور کند. بیش از ۲۰۰۰ نفر در این زمینه دستگیر شدند و ده‌ها نفر که مستقیماً در این کلاهبرداری شرکت داشتند در مواردی مشکوک به قتل و خودکشی جان خود را از دست دادند [۲۸].

علی‌رودی‌نیا و صالح‌نژاد در تحقیقی به روش پیمایشی به بررسی عوامل مؤثر در اقدام به تقلب ۴۰۸ نفر از دانشجویان دانشگاه ارومیه پرداختند که بر اساس آن، دو متغیر منافع تقلب و فرصت‌های انحرافی به عنوان عوامل مؤثر بر اقدام به تقلب تأیید شدند. آنها بیان کرده‌اند که گسترش و تقویت اخلاقیات علمی منسجم در سطح دانشگاه به علاوه کاهش انگیزش‌های فردی و تقویت باورهای اخلاقی در سطح خرد، می‌تواند موجب تقویت سیاست‌گذاری‌های کلان و ساختاری دانشگاهی برای جلوگیری از گسترش تقلب شود [۲۴].

سیاست کاهش چشمگیر حمایت مالی دولت از دانشگاه‌ها در اوایل دهه ۱۹۹۰ در روسیه، منجر به فساد در اشکال مختلف و در حجم‌هایی بزرگ شد. مطالعات بر روی فساد آموزش عالی در این کشور که تا قبل از دهه ۱۹۹۰ به تعداد انگشت‌شمار بود و نوعاً به توصیف یک پدیده خاص همانند پذیرش از طریق ارتباطات شخصی می‌پرداخت پس از این دوره به طرز قابل توجهی افزایش یافت و بر روی دو حوزه اخذ پذیرش از دانشگاه (که یکی از مشکل‌سازترین مسائل در زمینه فساد در آموزش عالی روسیه است) و تحصیلات در سطوح بالای آموزش عالی تمرکز یافت. تا سال ۲۰۰۹ همه دانشگاه‌های روسیه برای پذیرش دانشجو آزمون ورودی برگزار می‌کردند اما سطح فساد در این حوزه بالاترین نوع فساد در بخش آموزش و پرورش بود [۲۵]. انتشار سؤالات آزمون قبل از برگزاری آن، استفاده از تلفن همراه (برای جستجوهای اینترنتی یا ارتباط از طریق پیامک) و همچنین دریافت کمک از ناظران برگزاری آزمون، نمونه‌هایی از فساد در این حوزه بوده است [۲۶].

در حوزه تحصیلات تکمیلی هم آسیاپین [۲۷] به فروش پایان‌نامه در روسیه اشاره کرده که به یک بازار بزرگ تبدیل شده است. او هدف مقاله خود را چنین بیان می‌کند: شناسایی ارائه‌دهندگان این خدمات، نوع خدماتی که پیشنهاد می‌دهند و قیمت آنها.

در سال ۲۰۱۴ مقاله‌ای در مجله الکترونیکی مطالعات آموزش بین‌المللی منتشر شد که وضعیت نگران‌کننده فساد در آموزش عالی مدرن روسیه را توصیف می‌کند. مقاله مزبور اشاره کرده که نزدیک به ۵۰ درصد دانش‌آموزان روس (حدود ۷/۵ میلیون نفر در سال تحصیلی ۲۰۰۸ تا ۲۰۰۹) با فساد روبرو

1- falsification
2- fabrication
3- plagiarism
4- Vyapam

بررسی یا نقد محتوای این مصوبات نیست بلکه مرور اجمالی و شناسایی بازیگران و کنشگران اصلی و کمک به درک کلی خوانندگان از سیر تحولات قوانین و مقررات در آموزش عالی ایران است.

برای یافتن پاسخ پرسش دوم پژوهش، با توجه به نتایج حاصله از بخش اول و مشخص شدن کنشگران اصلی آموزش عالی و همچنین مطالعه پژوهش‌های مشابه، فهرستی از اسناد به منظور تحلیل استخراج شد:

ابلاغیه سیاست‌های کلی نظام - بخش علم و فناوری (مصوب مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۹۳)؛

سند چشم‌انداز بیست ساله کشور (مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۲)؛

قانون برنامه پنجم توسعه کشور (مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۹)؛

سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه (مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۵)؛

قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (مصوب مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۳)؛

نقشه جامع علمی کشور (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۹) و مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی

از آنجا که داده‌های اولیه در این پژوهش از نوع متن هستند مناسب‌ترین روش، تحلیل محتوای متنی اسناد فرادستی است. فرآیند تحلیل محتوای اسناد با استفاده از روش گال^۱ [۳۱] و طی پنج مرحله به صورت زیر انجام شد:

گام اول (شناسایی): متن هر یک از اسناد به صورت جداگانه تحلیل و مفاد مرتبط با آموزش عالی مشخص و با توجه به آنها گزاره‌های الزام‌آور برای دانشگاه انتخاب شد.

گام دوم (مقوله‌سازی): این گام بر اساس تفسیر هر یک از گزاره‌های استخراج‌شده در مرحله قبل انجام شد.

گام سوم (کدگذاری باز): هر یک از گزاره‌های انتخابی با توجه به مفهوم‌شان برای قرار گرفتن ذیل یک مقوله نشانه‌گذاری شدند. همچنین محتوای گزاره‌های انتخاب‌شده از اسناد به صورت جداگانه از نظر مفهومی تفسیر و کدهای مربوطه به هر یک از گزاره‌ها اختصاص یافت.

گام چهارم (تلخیص کدها): با هدف حصول یک درک بنیادین

در مرور نقادانه مطالعات داخلی مشاهده می‌شود که اولاً، تعداد مطالعات در خصوص فساد دانشگاهی، دلایل و پیامدهای آن علی‌رغم اینکه موضوعی بسیار مورد توجه و مبتلابه آموزش عالی می‌باشد بسیار ناچیز است و اندک مطالعات انجام‌شده هم بیشتر کمی هستند و ثانیاً، در تجزیه و تحلیل فساد بیشتر بر سطح فردی و تا حدودی نیز گروهی، تأکید شده است. در مطالعات خارجی علاوه بر سطوح فردی و گروهی سطوح کلان‌تر (کنش بین بازیگران در سطوح دانشکده و دانشگاه، سیاست‌های موجود و برخوردهای دولت با نهادهای خاطی) نیز توسط محققان مورد بحث قرار گرفته است. با این مقدمه، نیاز به انجام پژوهشی که سطوح کلان‌تری را دربرگرفته و ساختار سیاست‌گذاری و سیاست‌های نظام آموزش عالی را مورد تحلیل قرار دهد احساس می‌شود.

۳- روش‌شناسی تحقیق

این مطالعه یک پژوهش کاربردی است. با توجه به اینکه متون اسناد فرادستی از جمله منابع اطلاعاتی مهم در سیاست‌گذاری دانشگاه‌ها و عملکرد آنها به شمار می‌روند واحد تحلیل در این پژوهش، گزاره‌های الزام‌آور استخراج‌شده از اسناد فرادستی حوزه آموزش عالی است. پارادایم پژوهش تفسیری-نمادین، هدف آن اکتشافی و توصیفی و روش آن نیز کیفی (تحلیل محتوای کیفی متون) است که با رویکرد استقرایی به بررسی متون اسناد فرادستی و بررسی توانایی سیاست‌های موجود در مقابله با فساد دانشگاهی و شناسایی چالش‌ها و موانع موجود بر سر راه آموزش عالی در مبارزه با این پدیده پرداخته می‌شود.

جهت پاسخ به پرسش اول پژوهش با جستجو در مجموعه قوانین کشور در حوزه آموزش عالی (۱۳۹۵-۱۲۸۸) تنها آن بخش از قوانین که جنبه کلی، فراگیر و اصلی داشته‌اند یا بر حسب مورد در مقاطع مختلف جهت رفع مشکلات به وجود آمده و یا اینکه برای جلوگیری از انحراف از مسیر واقعی آموزش عالی به تصویب رسیده‌اند استخراج و مطالعه شد تا بدین وسیله، نهادهای حاکمیتی و سیاست‌گذار اصلی این حوزه شناسایی شوند. این نمونه مشتمل بر ۷۷ مورد بوده که یک نمونه غیراحتمالی و هدفمند است. هدف این بخش،

موانع پیش‌رو تشریح شود. برای تضمین تأییدپذیری^۴ نیز از تطابق مشابهت خبره‌محور [۳۲] استفاده و کدگذاری و تخصیص کدهای محوری، به صورت جداگانه بر اساس دیدگاه سه خبره در دسترس که در حوزه‌های مختلف آموزش عالی مسئولیت و از نظر مفهومی هم به مقوله‌ها اشراف علمی لازم را داشتند انجام شد.

۴- یافته‌ها

۴-۱- کنشگران حوزه سیاست‌گذاری آموزش عالی

برای گونه‌شناسی قوانین و مقررات یافت‌شده از شیوه‌سنخ‌شناسی ارائه‌شده توسط ذاکر صالحی [۲۱] استفاده شد که نتایج این گونه‌شناسی به شرح جدول ۱ می‌باشد.

شورای عالی انقلاب فرهنگی به عنوان عالی‌ترین رکن سیاست‌گذاری فرهنگی و آموزش عالی (که در سال ۱۳۶۲ ابتدا با نام ستاد انقلاب فرهنگی تأسیس و سپس با تغییر ترکیب، به شورای عالی انقلاب فرهنگی تغییر نام داد) مرجع تصویب بسیاری از مقررات در حوزه آموزش عالی بوده و در طول سال‌های پس از انقلاب تقریباً وارد همه جوانب و حوزه‌های مسائل علمی، آموزشی، تحقیقاتی، دانشجویی و اداری و مالی دانشگاه‌ها شده و پیگیر انقلاب کامل فرهنگی و آموزشی بوده است. جایگاه، اهداف و وظایف این شورا بنا به مصوبات خود آن به طرز بی‌سابقه‌ای گسترش یافته و شرح

از مفاهیم در راستای مأموریت و الزامات دانشگاه‌ها و همچنین جلوگیری از هم‌پوشانی مفهومی در تحلیل‌ها، در این گام مبادرت به تشکیل جلساتی با حضور محققان شد. در این جلسات، مقوله‌ها و گزاره‌های منتخب مورد بازخوانی و تحلیل‌ها مورد تأیید قرار گرفت و سرانجام الگوی مقوله‌ها تبیین شد.

گام پنجم) کدگذاری محوری: در این مرحله، مجموعه‌ای از مفاهیم با محوریت یک مقوله اصلی دارای هم‌پوشانی مفهومی گروه‌بندی شدند.

در نهایت و برای پاسخ به سؤال آخر پژوهش نیز آن دسته از قوانین و مقرراتی که در جهت پیشگیری یا مقابله با فسادهای علمی-پژوهشی تصویب شده‌اند استخراج و مطالعه شد. این نمونه نیز یک نمونه غیراحتمالی و هدفمند و مشتمل بر ۱۲ مورد بود. هدف این بخش نیز بررسی نمونه اخیر و سنجش میزان کارآمدی این قوانین و مقررات بوده است.

هیچ آزمون مشخصی برای اطمینان از مشروعیت یافته‌ها^۱ وجود ندارد اما این به معنای فقدان رهنمود نیست. در پژوهش پیش‌رو به منظور تضمین باورپذیری^۲ از روش بازبینی اعضا استفاده شده است. جهت تضمین انتقال‌پذیری^۳ نیز تلاش شد تمام جزئیات مربوط به مفاهیم و مضامین اصلی و فرعی و همچنین نمونه‌گیری غیراحتمالی و هدفمند و دیگر اقدامات صورت‌گرفته برای دستیابی به اسناد مورد تحلیل و

جدول ۱) گونه‌شناسی قوانین و مقررات آموزش عالی ایران

پس از انقلاب اسلامی		پیش از انقلاب اسلامی		مرجع تصویب و سنخ‌شناسی	
تعداد	سهم از کل (%)	تعداد	سهم از کل (%)		
۵۷/۱	۴۴			شورای عالی انقلاب فرهنگی	مرجع تصویب
۱۶/۹	۱۳	۱۵/۶	۱۲	مجلس شورای اسلامی (یا مجلس شورای ملی)	
۷/۸	۶	۲/۶	۲	سایر مراجع	
۸۱/۸	۶۳	۱۸/۲	۱۴	کل	
۱۰/۴	۸	۹/۱	۷	توسعه ساختاری و تشکیلاتی	سنخ/گروه
۳۵/۰	۲۷	۶/۵	۵	مدیریتی، اداری و مالی	
۱۸/۲	۱۴	۰	۰	گزینشی، انضباطی و دانشجویی	
۱۱/۷	۹	۰	۰	قوانین آموزشی و فرآیندهای علمی	
۲/۶	۲	۲/۶	۲	حقوق بنیادین (حق آموزش)	
۳/۹	۳	۰	۰	تحقیقات	

انتخاب شدند که اهداف کلان، الزامات و نقشه راه آموزش عالی را تبیین کنند هم‌پوشانی کمتری داشته باشند و به تصویب نهادهای سیاست‌گذار و راهبردی کشور رسیده باشند. در گام دوم متن هر یک از اسناد به طور جداگانه بررسی و گزاره‌های الزام‌آور آنها با توجه به سؤال پژوهش و ارتباط آن با آموزش عالی، استخراج شد. در گام سوم که همان کدگذاری باز است مفاهیم اولیه بر مبنای گزاره‌های الزام‌آور استخراج و تجمیع و در گام چهارم مفهوم‌های نامرتب حذف شدند که نهایتاً ۱۹ مفهوم به عنوان کدهای باز معرفی گردید. در جدول ۲ برخی عبارات متنی مبین اطلاعات مهم درباره سؤال پژوهش و شکل‌دهنده کدهای باز درج شده است. در مرحله آخر (کدگذاری محوری) به منظور طراحی الگوی دانشگاهی عاری از فساد بر اساس تحلیل اسناد فرادستی، چهار محور اساسی که طیفی معقول و فراگیر از عوامل اثرگذار را پوشش می‌دهند مهم شناخته و ارائه شده‌اند.

۴-۳ بررسی سیاست‌های بازدارنده فساد دانشگاهی

برای مبارزه با فسادهای آکادمیک (اعم از علمی، پژوهشی و مالی) مجازات‌های بازدارنده و سیستم‌های حقوقی و مدیریتی موجود بخشی از راه‌حل است. وجود دفاتر مالکیت فکری در دانشگاه‌های بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته که آموزش‌های لازم را به دانشجو داده پایان‌نامه آن را کنترل و صداقت علمی رساله یا پژوهش وی را مورد بررسی قرار می‌دهند نمونه‌ای از این سیاست‌های بازدارنده است. در پاسخ سؤال آخر پژوهش، عناوین ۱۲ مورد از قوانین و مقرراتی که در جهت پیشگیری یا مقابله با انواع فساد در حوزه آموزش عالی تصویب شده‌اند در جدول ۳ درج شده است.

گرچه همان‌گونه که در جدول فوق‌الذکر مشاهده می‌شود قوانین بازدارنده‌ای در مجموعه سیاست‌های حوزه علم و فناوری کشورمان وجود دارد اما با توجه به تحولاتی که در حوزه تولید و عرضه اطلاعات طی دهه‌های اخیر رخ داده قوانین بسیاری از کشورهای پیشرفته در این خصوص اصلاح و معاهدات مختلفی در سطح بین‌المللی تصویب شده است. علی‌رغم اینکه قوانین داخلی ما نیز دستخوش تغییراتی شده لیکن با توجه به تحولات شتابان عصر اطلاعات، روزآمدسازی قوانین و همگام کردن آنها با این تحولات همچنان ضروری به نظر می‌رسد.

وظایف آن مصوب هیچ مرجع بالاتری نیست. عدم پاسخگویی این شورا به مجلس و دیگر نهادهای نظارتی کشور به علاوه ارتباط ضعیف آن با دانشگاهیان از چالش‌های موجود در مسیر اجرایی شدن مصوبات این شورا است.

گرچه هیأت‌های امناء دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی با توجه به ارتباطی که با دانشگاهیان دارند باید نقش‌آفرینی بیشتری به عنوان مرجع عالی تصمیم‌گیری دانشگاه‌ها در حوزه‌های اداری و مالی و استخدامی داشته باشند اما متأسفانه به دلیل یکپارچه و متمرکز بودن دیوان‌سالاری دولتی و گاه‌آ تفهیر شدن مدیریت هیأت امنایی و استقلال دانشگاهی به استقلال از دولت توسط برخی دولتمردان، سطح دستور کار این هیأت‌ها تنزل یافته و هیأت‌های مذکور به تشکیل جلسات با فواصل طولانی بسنده می‌کنند و بر خلاف نقش مورد انتظار، در عمل تأثیرگذاری زیادی از جانب این هیأت‌ها دیده نشده است.

معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری نهادی است که طی دهه اخیر وارد عرصه سیاست‌گذاری و قانون‌گذاری برای آموزش عالی شده و عمدتاً در چهار زمینه تحقیقات، فناوری، ارتباط با صنعت و نخبگان فعالیت می‌کند.

علاوه بر نهادهای فوق، شورای برنامه‌ریزی آموزش عالی (که وظیفه برنامه‌ریزی آموزشی و تصویب دوره‌ها و رشته‌ها را عهده‌دار می‌باشد)، شورای گسترش (که وظیفه تأسیس رشته‌ها و دوره‌های دانشگاهی و تأسیس مراکز دانشگاهی را بر عهده دارد) و همچنین مجمع تشخیص مصلحت نظام که سیاست‌های کلی علم و فناوری را تنظیم کرده و سند چشم‌انداز را نیز پایش می‌کند از جمله نهادهای فعال حوزه سیاست‌گذاری علم و فناوری کشور هستند.

۴-۲ تحلیل محتوای کیفی اسناد فرادستی آموزش عالی

همان‌طور که اشاره شد اسناد فرادستی که اهداف کلی و الزامات مورد نیاز آموزش عالی ایران را مورد تأکید قرار داده انتخاب و محتوای آنها در یک فرآیند پنج مرحله‌ای تحلیل محتوای اسناد مورد بررسی قرار گرفت. در رابطه با مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی از میان ۴۴ مصوبه مورد اشاره در جدول ۱ صرفاً آن دسته مصوباتی که مربوط به بیست سال اخیر بوده‌اند (۱۵ مورد) در نظر گرفته شد. در گام نخست برای شناسایی و گزینش اسناد فرادستی معرفی‌شده، اسنادی

جدول ۲) کدهای محوری شناسایی شده برای طراحی الگوی آموزش عالی عاری از فساد بر اساس تحلیل محتوای اسناد فرادستی

کدهای محوری	کدهای باز	عبارات متنی	ردیف
سیاست‌گذاری نظام رویکرد مدیریتی و آموزش عالی	وحدت رویه در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی	جلوگیری از موازی‌کاری و تقویت نقش حاکمیتی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری؛ وحدت رویه در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی؛ ارتقاء کمیّت و کیفیت ارائه خدمات دانشجویی؛ توجه به سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌های کلان دیگر کشورها؛ لزوم تعیین جهت‌گیری‌های اصلی علم و فناوری؛ تعیین سیاست‌های اجرایی برای علم و فناوری؛ تعیین اولویت‌های ملی سیاست‌گذاری علم و فناوری	۱-۱
	نظام پذیرش دانشجو؛ جذب و ارتقاء اعضا هیأت علمی	اصلاح نظام پذیرش دانشجو؛ توجه ویژه به استعداد و علاقه‌مندی دانشجویان در انتخاب رشته تحصیلی؛ شناسایی نخبگان؛ پرورش استعدادها درخشان و جذب سرمایه‌های انسانی؛ تعیین ضوابط و معیارهای کلی پذیرش دانشجو؛ اصلاح و تغییر بنیادین نظام ارزیابی اعضای هیأت علمی	۲-۱
	تأکید بر سیاست کشش تقاضا در مقابل سیاست فشار علم	تنظیم رابطه متقابل تحصیل با اشتغال و متناسب‌سازی سطوح و رشته‌های تحصیلی با نقشه جامع علمی کشور و نیازهای تولید و اشتغال؛ تعیین اولویت‌ها در آموزش و پژوهش با توجه به مزیت‌ها، ظرفیت‌ها و نیازهای کشور و الزامات نیل به جایگاه اول علم و فناوری در منطقه	۳-۱
	حقوق مالکیت فکری، انسانی و علمی	حفظ و حمایت و توسعه و تعمیق نظام مالکیت فکری؛ رعایت حقوق انسانی؛ حفظ حقوق متقاضی پژوهش؛ متناسب‌سازی نقش و هویت حقوقی ساختارها و نهادهای مرتبط با توسعه علم و فناوری؛ بسترسازی قانونی و حقوقی برای تحقق نقشه جامع علمی	۴-۱
	استقلال علمی، مدیریتی و اداری دانشگاه	حفظ و تحکیم آزادی علمی و استقلال دانشگاه‌ها و مراکز علمی و تحقیقاتی؛ تأمین استقلال دانشگاه‌ها؛ تفویض اختیار اداره امور به قشر روشنفکر دانشگاهی؛ هم‌اندیشی با نیروهای متخصص مراکز علمی	۵-۱
رویکرد تأمین منابع مالی و زیرساختی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی	حمایت دولت از توسعه علم و فناوری	افزایش بودجه تحقیقات و پژوهش به حداقل ۴٪ تولید ناخالص داخلی؛ گسترش حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از نخبگان و نوآوران و فعالیت‌های عرصه علم و فناوری؛ حمایت مادی و معنوی از فرآیند تبدیل ایده به محصول؛ ایجاد مراکز تحقیقاتی و فناوری پیشرفته علوم و فنون در کشور؛ ایجاد، راه‌اندازی و تجهیز آزمایشگاه‌های کاربردی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی؛ ایجاد شهرک‌های دانشگاهی؛ حمایت مالی از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های دانشجویی	۱-۲
	امکانات، تسهیلات و حمایت‌های علمی	حمایت از توسعه علم؛ حمایت از توسعه زیرساخت‌های آموزش، پژوهش و فناوری؛ نقش دولت به عنوان خریدار محصولات علم و فناوری در راستای توسعه علم و فناوری؛ حمایت از توسعه کاربرد علم؛ ارتقاء کمی و کیفی آزمایشگاه‌های اساسی	۲-۲
	ارتباط دانشگاه و صنعت	حجم قراردادهای مشاوره و پژوهشی صنعت با دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی؛ میزان فارغ‌التحصیلان شاغل در مشاغل تخصصی مرتبط با رشته تحصیلی؛ تأمین مالی دانشگاه از طریق واگذاری حل مشکلات صنعت به دانشگاه و حل مشکلات مزبور توسط آن؛ تسهیل ارتباط دانشگاه‌ها با دستگاه‌های اجرایی از جمله صنعت؛ پارک‌های علم و فناوری	۳-۲
تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص	شکل‌گیری نظام مهارت	فراهم‌سازی ارتقاء مهارت در کشور؛ استمرار نظام کارآموزی و کارورزی در آموزش‌های رسمی؛ هماهنگی در سیاست‌گذاری و مدیریت در برنامه‌ریزی آموزش‌های فنی و حرفه‌ای کشور به عنوان یک نظام منسجم و پویا متناسب با نیاز کشور؛ ارتقاء سطح دانش و مهارت‌های فنی	۱-۳

جدول ۲) كدهاى محوري شناسايى شده براى طراحي الگوى آموزش عالى از فساد بر اساس تحليل محتواى اسناد فرادستى

ردیف	عبارات متنی	كدهاى باز	كدهاى محوري
۲-۳	ارتقاء كمى و كیفى دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالى بر اساس عدالت آموزشی و اولویت‌هاى سند چشم‌انداز؛ اصلاح هرم هیأت‌علمی تمام‌وقت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالى اعم از دولتی و غیردولتی با فراهم آوردن بسترهاى لازم و تأکید بر شایسته‌سالارى	شایسته‌سالارى در علم و فناورى	
۳-۳	ارتقاء منزلت اجتماعى؛ تسهیل ارتقاء تحصیلى و ورود به رشته‌هاى مورد علاقه؛ اعطاء حمایت‌هاى مالی؛ بورس تحصیلى؛ هدایت تحصیلى در زمینه و رشته‌هاى اولویت‌دار کشور	حمایت از نخبگان و نوآوران علمى	
۴-۳	هدایت فعالیت‌هاى اعضاى هیأت‌علمی به مثابه نیاز بنیادین جامعه دانشگاهى؛ تقویت و توسعه تحقیق و پژوهش با ارج نهادن به پژوهش‌هاى بنیادین، کاربردى و توسعه‌ای؛ تأمین نیازهاى علمى، فناورى، صنعتى و حوزه سلامت کشور با نگاهی آینده‌پژوهانه	هدایت تحصیلى	
۵-۳	تکریم پیشکسوتان علمى، فرهنگى و هنرى و بهره‌گیرى از توان و ظرفیت آنها براى توسعه کشور؛ مشارکت نخبگان در سیاست‌گذارى آموزش عالى؛ تکریم اساتید بازنشسته	نگهداشت نیروى انسانى متخصص	
۶-۳	حاکمیت مبانى، ارزش‌ها، اخلاق و موازین اسلامى در نظام آموزش عالى؛ ارتقاء سلامت روحى و معنوى دانش‌پژوهان و آگاهى‌ها و نشاط سیاسى آنها؛ اهتمام به نظام تعلیم و تربیت اسلامى	اخلاق محوري	
۷-۳	سیاست‌ها و ضوابط پایگاه استنادى علوم جهان اسلام؛ بهره‌گیرى از ظرفیت نخبگان سایر کشورها؛ میزان (درصد) دانشجویان دکترى دانشگاه‌هاى خارج از کل دانشجویان ایرانی مقطع دکترى؛ تعداد مقالات مشترک با سایر کشورها؛ توسعه همکاری‌هاى علمى بین‌المللى	همکاری‌هاى بین‌المللى (تبادلات دانشجویى و دانشگاهى)	
۱-۴	استقرار نظام جامع نظارت و ارزیابى و رتبه‌بندى دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالى و پژوهشى؛ استقرار نظام یکپارچه پایش و ارزیابى علم و فناورى کشور تحت نظر شورای عالى علوم، تحقیقات و فناورى	تعیین نظام‌هاى نظارتى	
۲-۴	رتبه‌بندى مراکز آموزش‌هاى فنى و حرفه‌ای رسمى و غیررسمى بر اساس شاخص‌هاى مدیریت اجراى؛ فرآیند یاددهى-یادگیرى؛ نیروى انسانى؛ تحقیق و توسعه منابع و شاخص پشتیبانى فراگیران؛ ارزشیابى دانشگاهى؛ پژوهش در ارزشیابى دانشگاهى و سنجش کیفیت دانشگاهى	توسعه نظام رتبه‌بندى دانشگاه‌ها	
۳-۴	حمایت مالی دولت از انجمن‌هاى علمى؛ صدور مجوز تأسیس انجمن‌هاى علمى و حمایت و ارزیابى مستمر فعالیت آنها؛ تأیید اساسنامه و صدور مجوز تأسیس انجمن‌ها و تشکل‌هاى دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالى	حمایت دولت از انجمن‌ها و اجتماعات علمى به عنوان نهادهاى ارزشیابى‌کننده	چالش اجراى سیاست‌ها و پایش و ارزشیابى آنها
۴-۴	سهم درآمد حاصل از صادرات محصولات و خدمات مبتنى بر فناورى‌هاى پیشرفته و میانى؛ سرانه تولید ناخالص داخلی ناشى از علم و فناورى؛ تعداد گواهی‌هاى ثبت اختراع؛ تعداد تولیدات علمى بین‌المللى؛ نسبت سرمایه‌گذارى خارجى در فعالیت‌هاى علم و فناورى به هزینه‌هاى تحقیقات در کشور و تعداد شرکت‌هاى دانش‌بنیان	رصد میزان تحقق شاخص‌هاى اصلى علم و فناورى	

جدول ۳) قوانین بازدارنده از فساد دانشگاهی

ردیف	عنوان مصوبه قانونی	مصوب کننده	سال تصویب
۱	قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان	مجلس شورای ملی	۱۳۴۸
۲	قانون مجازات افساء سؤالات امتحانی	مجلس شورای ملی	۱۳۴۹
۳	قانون ترجمه و تکثیر کتب و نشریات و آثار صوتی	مجلس شورای ملی	۱۳۵۲
۴	آئین‌نامه انضباطی تقلب و تخلف در امتحانات گزینشی دانشجو	ستاد انقلاب فرهنگی	۱۳۶۲
۵	قوانین مربوط به ارتشاء درباره داوران، ممیزان و کارشناسان	مجمع تشخیص مصلحت نظام	۱۳۶۷
۶	قانون تعطیلی مؤسسات و واحدهای آموزشی، تحقیقاتی و فرهنگی که بدون اخذ مجوز قانونی دائر شده و می‌شود	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۲
۷	قانون ممنوعیت ادامه تحصیل کارگزاران کشور در ساعات اداری	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۲
۸	قانون رسیدگی به تخلفات اداری	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۲
۹	آئین‌نامه انضباطی دانشجویان جمهوری اسلامی	شورای عالی انقلاب فرهنگی	۱۳۷۴
۱۰	قانون مربوط به جعل مدرک تحصیلی یا استفاده از مدرک تحصیلی مجعول	مجلس شورای اسلامی	۱۳۷۵
۱۱	قانون رسیدگی به تخلفات و جرائم در آزمون‌های سراسری	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۴
۱۲	قانون مجازات استفاده غیرمجاز از عناوین علمی	مجلس شورای اسلامی	۱۳۸۸

۵- بحث

در رویکرد مدیریتی و سیاست‌گذاری، یافته‌ها نشان می‌دهد که با تعدد نهادهای سیاست‌گذار و تصمیم‌گیرنده و خط‌مشی‌های موازی روبرو هستیم. یافته‌های پژوهش‌های ذاکر صالحی [۲۱]، مهرعلیزاده و همکاران [۳۳] و فراستخواه [۳۴] که نشان داده‌اند خط‌مشی‌های آموزش عالی در برخی موارد اهداف موازی را دنبال کرده هزینه‌های عمومی کشور را افزایش داده و همچنین نوعی ابهام و سردرگمی در مجریان ایجاد کرده‌اند با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارند. یافته‌های پژوهش ذاکر صالحی و همکارش [۳۵] که پیش‌نویس نقشه جامع علمی کشور را تحلیل محتوا کرده‌اند هم نشان می‌دهد که تقریباً اکثر مؤلفه‌های ارائه‌شده در پژوهش آنها با ساختار مفاهیم تبیین‌شده در این پژوهش مشابهت مفهومی و معنایی دارد. همچنین نتایج پژوهش ارباب‌شیرانی و همکارش [۳۶] که بر ضرورت تدوین برنامه‌های توسعه ملی برای آموزش، پژوهش و فناوری تأکید داشته‌اند نیز از نظر مفهومی با موارد ارائه‌شده در این پژوهش هم‌سو و همگراست.

موفقیت نظام برنامه‌ریزی به لحاظ فراهم کردن زمینه لازم برای مشارکت افراد ذینفع به ظرفیت‌های موجود در نظام اداری برنامه‌ریزی بستگی دارد. در واقع نظام اداری برنامه‌ریزی باید چگونگی مشارکت انجمن‌ها، اصناف و سایر صاحب‌نظران را تعیین کند چرا که ایفاء این نقش به ویژه با توجه به ویژگی‌های ساختار سیاسی و اجتماعی ایران از اهمیتی اساسی برخوردار است. بررسی مطالعات پیشین مبتنی بر تحلیل محتوای اسناد فرادستی آموزش عالی نشان می‌دهد که نوع نگاه‌ها و برداشت‌ها از این اسناد با توجه به هدفی که هر کدام از این مطالعات دنبال کرده‌اند متفاوت می‌باشد. در این مطالعه با توجه به الگوی استخراج‌شده، رویکردهای مدیریتی و سیاست‌گذاری، تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص، پشتیبانی دولت و اجرا و نهایتاً پایش و ارزیابی سیاست‌های علم و فناوری از طریق تحلیل محتوای اسناد فرادستی به عنوان چهار رویکرد کلی تدوین الگوی دانشگاهی عاری از فساد معرفی شدند.

دانشگاه‌ها و تحقق حداکثری اهداف تعریف‌شده برای آنها، مستلزم یک سیاست‌گذاری صحیح و مدبرانه می‌باشد. یافته‌های کلی این مقاله درباره حوزه آموزش عالی ایران را می‌توان چنین جمع‌بندی و ارائه نمود:

مرجع تصویب بیشتر قوانین این حوزه در دوره پس از انقلاب، شورای عالی انقلاب فرهنگی بوده که تقریباً وارد همه جوانب و حوزه‌های مسائل علمی، آموزشی، تحقیقاتی، دانشجویی و اداری و مالی دانشگاه‌ها شده و پیگیر یک انقلاب کامل فرهنگی و آموزشی بوده است اما پاسخگو نبودن آن در برابر مجلس و دیگر نهادهای نظارتی کشور و همچنین ارتباط ضعیف آن با بدنه دانشگاهیان از چالش‌های موجود در مسیر اجرایی شدن مصوبات این شورا است.

عمده قوانین و مقررات موجود در زمینه استقلال اداری و مالی دانشگاه‌ها است و در زمینه استقلال محتوایی، آزادی علمی، برنامه‌ریزی درسی و جذب و استخدام اعضاء هیأت علمی تمهیدات کمتری وضع شده است.

تعدد نهادهای سیاست‌گذار و عدم تعامل کارآمد این نهادها و کم‌رنگ بودن خطوط تمایز بین قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری کاملاً مشهود است. سیاست‌های کلان علم و فناوری توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های مربوط به مراکز تحقیقاتی و همچنین آئین‌نامه پرداخت پژوهانه توسط معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری و آئین‌نامه ارتقاء اساتید توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی تدوین و ابلاغ می‌شود و مجلس شورای اسلامی که تنها نهاد قانون‌گذار رسمی است علاقه‌ای برای ورود به مسائل دانشگاه‌ها ندارد.

به منظور طراحی یک الگوی عاری از فساد برای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، سیاست‌گذاران باید توجه خود را به موارد پیشنهادی ذیل که در قالب چهار رویکرد محوری مورد اشاره قبل دسته‌بندی شده‌اند معطوف دارند:

۱- در محور رویکرد مدیریتی و سیاست‌گذاری:

- اعطاء استقلال مدیریتی، مالی و اداری کافی به آموزش عالی جهت دنبال کردن رژیم‌های خط‌مشی معقولانه و پیروی از سیاست‌هایی واحد که با جابجایی دولت‌ها و تغییر فضای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی دستخوش تغییر نشوند.

- فعال شدن و افزایش مشارکت نهادهای نزدیک به فضای

نکته قابل توجه دیگر که از مرور یافته‌های پژوهش‌های پیشین به دست می‌آید این است که همه آنها به عدم استقلال آکادمیک و آزادی علمی دانشگاه‌ها اشاره داشته‌اند. قوانین متمرکز دولتی برای حل و فصل امور دانشگاهی کارایی و اثربخشی لازم را ندارد. فعالیت آکادمیک، آزادی عمل نسبی استادان و پژوهشگران را می‌طلبد. همچنین امروزه دیگر دولت‌ها تنها ذینفعان و سهامداران دانشگاه‌ها نیستند. خانواده‌ها، دانشجویان و بنگاه‌های صنعتی و خدماتی نیز از سهامداران و ذینفعان اصلی خدمات علمی و آموزشی هستند و این موضوع یکی از اصلی‌ترین چالش‌های نظام آموزش عالی کشور می‌باشد. به نظر می‌رسد که مدیران برای حل مسائل آموزشی کشور همواره نسخه تمرکزگرایی را بهترین راه‌حل می‌دانند.

حذف تدریجی نقش گروه‌های آموزشی تخصصی در حوزه آموزش عالی به واسطه تنظیم آئین‌نامه‌ها در چارچوب یک رویکرد بالا به پایین، عدم تطابق رشته‌های دانشگاهی در هر استان با توجه به منابع استانی و نیاز بازار کار و صنایع آن استان، برنامه‌ریزی درسی متمرکز برای گروه‌های مختلف در دانشگاه توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی و همچنین تدوین آئین‌نامه ارتقاء به نحوی که به شاخص‌های فرهنگی بیش از شاخص‌های علمی و حرفه‌ای اهمیت می‌دهد همگی دلایلی بر تأیید این ادعاست.

۶- نتیجه‌گیری

نوع کارکردی که در نظام آموزش عالی دنبال می‌شود می‌تواند اشکال مختلفی از توسعه را رقم بزند. از این منظر، کارکردها و کارویژه‌های مورد انتظار از نظام‌های آموزشی به رویکردها، سیاست‌ها و نوع نگاهی که دولت‌ها در مورد آن اتخاذ می‌کنند پیوند خورده است. در خصوص اینکه در تحولات و پدیده‌های اجتماعی نقش کنشگر مهم است یا نقش ساختار، دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد. برخی صاحب‌نظران اعتقاد دارند کنشگر و فاعل نقش بسزاتری دارد و عده‌ای هم بر خلاف دسته اول نقش ساختارها را با اهمیت‌تر قلمداد می‌کنند و معتقدند ساختارهای سیاسی، اقتصادی، تاریخی و فرهنگی مهم‌ترند ولی غالب صاحب‌نظران به تأثیر هر دوی این عوامل باور دارند. قطعاً اما استفاده کارآمد از ظرفیت

- کمک دولت به استقلال مالی دانشگاه‌ها از طریق تسهیل ارتباط آنها با دستگاه‌های اجرایی و از جمله صنعت، پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد با هدف کسب درآمد
 لکه در محور رویکرد اجرا، پایش و ارزیابی سیاست‌های علم و فناوری:

- فراهم آوردن بسترهای لازم اجرای برنامه آمایش آموزش عالی با هدف محدود نمودن توسعه کمی سطوح پائین آموزش عالی به نفع سطوح بالاتر و در مقابل، ارتقاء سطح کیفی مؤسسات آموزش عالی و مراکز پژوهشی و فناوری
 - رصد دائمی ظرفیت‌های محیطی و اقتضانات اجتماعی و تنظیم ظرفیت دانشگاه‌ها در مقاطع مختلف علمی متناسب با رتبه علمی آنها و همچنین نیازهای حال و آینده کشور
 - صدور مجوز تأسیس و حمایت مالی دولت از تشکیل انجمن‌ها و اجتماعات علمی به عنوان تعیین‌کننده ملاک‌های علمی به جای نهادهای سیاسی و رسانه‌ها

References

منابع

- [1] Chapman, D. W., & Lindner, S. (2016). **Degrees of integrity: the threat of corruption in higher education.** *Studies in Higher Education*, 41(2), 247-268.
- [2] Moghtaderi, A., & Dahmardeh, M. (2012). **Fraud and Misconduct in Medical Research.** *Zahedan Journal of Research in Medical Sciences*, 14(1), 1-7. {In Persian}.
- [3] Abbasy, A., & Zaer, B. (2015). **Individual factors and types of academic misconduct.** *Communication Management in Sport Media*, 2(6), 21-29. {In Persian}.
- [4] Transparency International. (2013). **Global Corruption Barometer.** Berlin.
- [5] Nature. (2009). **Plagiarism scandal grows in Iran.** *Nature*, 462, 704-705. Available at: <https://www.nature.com/news/2009/091209/full/462704a.html>
- [6] Nature. (2016). **Is there a reproducibility crisis in science?** *Nature*, 533, 452-454. Available at: http://www.nature.com/polopoly_fs/1.19970!/menu/main/topColumns/topLeftColumn/pdf/533452a.pdf
- [7] Fealy, S., Bighlari, N., & Pezeshki Rad, G. (2012). **Agricultural Students' Attitude and Behavior on Plagiarism in Tarbiat Modares University.** *Journal of Iranian Higher Education*, 18(3), 133-151. {In Persian}.
- [8] Fealy, S., Safar Pour, S., & RasouliAzar, S. (2014). **Effective factors on students' cheating behaviors on exams: A case study of Gorgan Islamic Azad University.** *Journal of Iranian Higher Education*, 20(1), 57-77. {In Persian}.

آموزش عالی در پیشنهاد و تدوین قوانین و مقررات مانند شورای عالی عتف (علوم، تحقیقات و فناوری) و هیأت امانه یا شورای مرکزی دانشگاه‌ها (که می‌تواند احیاء شود)

- طراحی نگاهت نهادی جدید با هدف تفکیک وظایف و ادغام نهادهای مکرر و موازی سیاست‌گذار و قانون‌گذار در آموزش عالی و ایجاد تعامل هدفمند و پویا بین این نهادها و همچنین لزوم پاسخگویی آنها به نهادهای رسمی قانون‌گذار یا ناظر در کشور

- ایجاد دفاتر مالکیت فکری در دانشگاه‌ها (همانند بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته) که آموزش‌های لازم را به دانشجو داده پایان‌نامه آن را کنترل و صداقت علمی رساله یا پژوهش وی را مورد بررسی قرار دهند به علاوه تدوین قوانینی برای تسهیل و شفاف‌سازی حقوق متقابل تولیدکنندگان، انتقال‌دهندگان و استفاده‌کنندگان از دانش و فناوری

- ایجاد تقاضای مؤثر برای خدمات دانش‌بر از طریق حرکت به سمت اقتصاد دانش‌بنیان و همچنین تقویت دوره‌های تحصیلات تکمیلی با بهره‌گیری از آخرین دستاوردهای دانش بشری و با اولویت نیاز صنعت و بازار کار جهت جذب اعتبارات پژوهشی این بخش‌ها

- مجازات‌های بازدارنده و سیستم‌های حقوقی و مدیریتی مبارزه با فسادهای آکادمیک (اعم از آموزشی، پژوهشی و مالی) که می‌تواند بخشی از راه‌حل باشد و متأسفانه جای آنها در بین قوانین و مقررات آموزش عالی خالی است.

لکه در محور رویکرد تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص:
 - اصلاح هرم هیأت‌علمی تمام‌وقت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اعم از دولتی و غیردولتی با فراهم آوردن بسترهای لازم و با تأکید بر شایسته‌سالاری

- تکریم پیشکسوتان علمی، فرهنگی و هنری و بهره‌گیری از توان و ظرفیت آنها برای توسعه کشور و مشارکت دادن نخبگان در سیاست‌گذاری آموزش عالی

لکه در محور رویکرد پشتیبانی دولت:

- افزایش سهم بودجه تحقیقات و پژوهش از تولید ناخالص داخلی و توسعه علم و فناوری به واسطه آن
 - ارتقاء کمی و کیفی آزمایشگاه‌های اساسی، تأمین نیازهای زیربنایی آموزشی، کمک به وزارتخانه‌ها و نهادهای علمی و شبکه‌سازی امکانات و تجهیزات

development plans. *The Journal of Planning and Budgeting*, 16(4), 3-47. {In Persian}.

[22] Alavi Langroudi, S. H. (1390). **Corruption: Causes, Consequences and Treatment** (Translated from Yomint, S.). *Banking and Economics Journal*, 4(119), 30-34. {In Persian}.

[23] Ojaghi, R., keyvanara, M., Cheshmeh-sohrabi, M., & Papi, A. (2012). **Pathology Analysis of Plagiarism: A Qualitative Research.** *Iranian Journal of Medical Education* (Special Issue on Education Development and Health Promotion), 11(9), 1063-1107. {In Persian}.

[24] Aliverdina, A., & Salehnejad, S. (2013). **A Study of Influential Factors on Students' Participant in Cheating Behavior.** *Ethics in science and Technology*, 8(1), 85-93. {In Persian}.

[25] Denisova-Schmidt, E., Huber, M., & Leontyeva, E. (2016). **On the development of students' attitudes towards corruption and cheating in Russian universities.** *European Journal of Higher Education*, 6(2), 128-143.

[26] Denisova-Schmidt, E., & Leontyeva, E. (2013). **Do Russian Universities Teach their Students to be corrupt?: Some empirical Evidence from the Far East.** *Educational Alternatives*, 10(3), 258-275.

[27] Osipian, A. L. (2012). **Economics of corruption in doctoral education: The dissertations market.** *Economics of Education Review*, 31(1), 76-83.

[28] Mohamedbhai, G. (2016). **The scourge of fraud and corruption in Higher Education.** *International Higher Education*, 84, 12-14.

[29] Miroshnichenko, O. I., & Gaivoronskaya, Y. V. (2014). **Creating Professional Skills through Modern Higher Education.** *International Education Studies*, 7(9), 50.

[30] Gorman, E. H. (2014). **Professional self-regulation in North America: The cases of law and accounting.** *Sociology Compass*, 8(5), 491-508.

[31] Gall, M. D., Borg, W. R., & Gall, J. P. (2011). **Quantitative and qualitative research methods in psychology and social sciences** (Translate by: Nasr, A. R.). Tehran: *SMT Publisher*, edition 7. {In Persian}.

[32] Hemati, R. (2013). **Quantity-Oriented Development of Supreme Education and Academic Life in Iran.** *Iranian Journal of Management in Islamic University*, 2(5), 127-156. {In Persian}.

[33] Meralizadeh, Y., Kordzangeneh, A., & Homayounia, A. (2014). **Pathology of Iran's Higher Education: An analysis of the experiences of higher education education before and after the Islamic Revolution of Iran.** *Journal of Iranian Higher Education*, 5(1), 93-132.

[34] Farasatkah, M. (2008). **History and events of University in Iran: Historical review of higher education and the economic, social, political and cultural changes affecting it.** Tehran: *Rasa Cultural Service Institute*. {In Persian}.

[35] Zaker-salehi, GH., & Zaker-salehi, A. (2009). **the content analysis of Iran Scientific Roadmap and Providing Evaluation Pattern of IT.** *Journal of Science & Technology Policy*, 2(2), 29-45. {In

[9] Zamani, B. E., Azimi, S. A., & Soleymani, N. (2013). **Identifying and prioritizing the effective factors affecting the students' plagiarism in Isfahan University.** *Quarterly Journal of Research and planning in Higher Education*, 19(1), 91-110. {In Persian}.

[10] Chen, S., & Macfarlane, B. (2015). **Academic integrity in China.** *Handbook of Academic Integrity*, 99-105.

[11] Khalafkhani, M. (2014). **A comparative study of public support practices for private and public higher education.** *Journal of Iranian Higher Education*, 5(4), 83-106. {In Persian}.

[12] Farasatkah, M. (2014). **The first social critique of higher education policies and programs conference.** *Ketabmah (Social Sciences)*, 17(69), 89-96.

[13] Farasatkah, M. & Ghanei Rad, M. A. (2015). **Investigating the Role of Academic Associations and Academicians in Policy Making and Evaluation of Iranian Scientific System.** *Rahyaft*, 41(3), 5-12. {In Persian}.

[14] Farasatkah, M., & Maniee, R. (2015). **Effective factors on faculty participation in higher education policy making and university planning.** *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 20(4), 29-53. {In Persian}.

[15] Sodagar, H., & Pourezat, A. A. (2013). **University and government; Thinking about science policy making.** *Rahyaft*, 22(4), 47-52. {In Persian}.

[16] Farasatkah, M. (2016). **Social responsibility of science, apparatus problem and third place.** *The first forum of the Union of Social Science Societies of Universities, Ibn Khaldun Hall, Social Sciences Faculty, Tehran University.* Available at: <http://farasatkah.blogspot.com/1395/02/27/post-319/>

[17] Javdani, H., Tofighi, J., Ghazi Tabatabaee, M., & Pardakhtchi, M. H. (2008). **Managerial Subsystem in Iranian Higher Education: Past, Present and Future.** *Quarterly journal of Research and Planning in Higher Education*, 14(2), 139-161. {In Persian}.

[18] Gholipour, A., Koushazadeh, S. A., Salimi, GH., Amiri-Tayyebi, M., & Ebrahimi, A. (2009). **Study of Effective Factors on Retributive Injustice and Its Role on Prevalence of Educational & Investigative Corruption in Universities (Multi Case Study: Tehran Universities).** *Strategic Management Thought*, 3(2), 41-74. {In Persian}.

[19] Danaeefard, H. (2016). **The getting ride of public policies in Iran: conceptual foundations, charactrsitics, antecedents and consequences.** *Journal of Science & Technology Policy*, 8(2), 79-98. {In Persian}.

[20] Meralizadeh, Y., Kordzangeneh, A., & Homayounia, A. (2014). **Pathology of Iran's Higher Education: An analysis of the experiences of higher education education before and after the Islamic Revolution of Iran.** *Journal of Iranian Higher Education*, 5(1), 93-132.

[21] Zaker-salehi, Gh. (2011). **A survey of science and technology status quo in Iran and in its**

plans. *Journal of Science & Technology Parks & Incubators*, 6(3), 34-38. {In Persian}.

Persian}.

[36] Arbab shirani, B., & Khakbaz, H. (2010). **A review of technology status in Iran's development**